

ALEN KALAJDŽIJA
(Sarajevo)

PERSPEKTIVE PROUČAVANJA
ALAMIJADO PISMENOSTI:
PROJEKT TRANSKRIPCIJE I TRANSLITERACIJE
ALAMIJADO TEKSTOVA*

Sažetak

U referatu se autor osvrće na projekt *Transkripcija alhamijado tekstova i rječnika*, koji je u Institutu za jezik i književnost pokrenut 1976. godine. Do danas rezultati navedenog projekta nisu poznati javnosti zbog činjenice da nije publiciran nijedan od završenih devet svezaka koji su bili rezultat tog projekta. Razlog zbog kojeg do danas nisu publicirani rezultati tog istraživanja tiču se same koncepcije, koja je podrazumijevala transkripciju dotada nepoznatih tekstova s ciljem proučavanja starijega jezika. Međutim, ispostavilo se da bi bilo dobro navedenu transkribiranu građu objediniti i pripremiti za buduća istraživanja navedene problematike pošto u ovom trenutku u Institutu za jezik ne postoji nijedan od spomenutih svezaka. Zbog važnosti navedenog, predlaže se da se navedeni projekt reaktivira s ciljem predstavljanja ukupnosti jezičkog izraza bosanske alhamijado pismenosti u najširem smislu riječi, obuhvatajući i rukopise i štampane publikacije, čime bi se stekli uvjeti za šira buduća istraživanja. U međuvremenu, od 1980. godine, kada je završena jedna faza navedenog projekta, do danas je pronađen čitav niz različitih spomenika bosanske alhamijado literature koji očekuju sistematsku obradu, pohranjivanje i pripremu za buduća istraživanja. Najlogičnije rješenje za to bi bilo da se navedeni projekt reafirmira te uz određene dorade metodologije i izradu nekih novih

* Ovaj rad je prezentiran na Naučnom skupu "Kulturno-historijski tokovi u Bosni od 15. do 19. stoljeća" održanom između 15-17. maja 2015. godine kojim je obilježeno 65 godina rada Orijentalnog instituta u Sarajevu.

modela u predstavljanju pronađene građe pokrene kao novi stari naučnoistraživački projekt. Zbog kompleksnosti posla od velike važnosti bila bi uspostava naučne saradnje između slavistike odnosno bosnistike i orijentalistike, zbog čega bi naučno istraživanje moglo biti zasnovano kao zajednički projekt Instituta za jezik i Orijentalnog instituta.

Ključne riječi: alhamijado literatura, arebica, transliteracija, transkripcija, bosnistika, orijentalistika, Institut za jezik, Orijentalni institut.

UVODNE NAPOMENE

U Sarajevu je 12. i 13. marta 2015. godine održan Drugi simpozij o bosanskom jeziku pod naslovom *Istraživanje, normiranje i učenje bosanskog jezika – dosadašnji rezultati, potrebe i perspektive*, na kojem sam izložio referat pod naslovom “O dosadašnjem proučavanju bosanske alhamijado literature i mogućnostima budućih istraživanja”. U tom članku obrazložio sam dosadašnje proučavanje ove problematike te naglasio šta bi bilo potrebno da se uradi u kontekstu dijahronijske bosnistike iz perspektive proučavanja alhamijado izraza. Jedan od predviđenih zadataka bio bi digitalizacija ukupne alhamijado građe, što bi trebalo nadalje podrazumijevati i proces sistematskog transliteriranja i transkribiranja tekstova. Na tragu tog referata, ovdje se iznose detalji vezani za jedan “stari” naučnoistraživački projekt koji je ustvari samo djelimično urađen.

Naime, u Institutu za jezik i književnost,¹ pod rukovođenjem tadašnjeg predsjednika Naučnog vijeća Odjeljenja za jezik ove ustanove prof. dr. Ksenije Milošević, još krajem 1976. godine, zasnovan je projekt s elaboratom pod naslovom *Transkripcija alhamijado tekstova i rječnika*, za čiju je realizaciju u vidu voditelja već naredne 1977. godine potvrđen docent na Filozofskom fakultetu dr. Srđan Janković, a za njegova asistenta birana Hanka Vajzović iz Instituta za jezik i književnost. Ostali saradnici u projektu potvrđeni su odlukom Naučnog vijeća Odjeljenja za jezik Instituta za jezik i književnost, a bili su to: Nedim Filipović, Muhamed Hadžijahić, Salih Trako i Minka Memija (Elaborat, 6).

Zašto je važno istaći ovu činjenicu? Zbog toga što postoje određeni naučni preduvjeti koji su prošli svu potrebnu naučnu verifikaciju provedenu od uglednih naučnika i istraživača na uglednoj institucije nauke – Institutu za jezik. Imajući sve to u vidu, potrebno je, de fakto, samo reaktualizirati navedeni projekt i s određenim uglovima posmatranja i zauzimanja naučnih kriterija odrediti buduće pravce i principe rada na ovome projektu.

¹ Institut za jezik osnovan je 1972. godine, a nakon nekoliko godine priključen mu je Institut za književnost Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Kao jedna ustanova sa dva odjeljenja funkcionirao je do 1991. godine, kada su odjeljenja postali nezavisni instituti.

O DOKUMENTACIJI VEZANOJ ZA PROJEKT TRANSKRIPCIJA ALHAMIADO TEKSTOVA I RJEČNIKA

U nastavku ćemo se osvrnuti na postojeću dokumentaciju u vezi s projektom *Transkripcija alhamiado tekstova i rječnika* s ciljem predstavljanja njegove naučne validnosti: *Elaborat za projekat Transkripcija alhamiado tekstova i rječnika* (Elaborat), *Dokumentacija za projekt Transkripcija alhamiado tekstova i rječnika* (Dokumentacija), *Predgovor* (Predgovor), *Rezime za projekt "Transkripcija alhamiado tekstova i rječnika"* (Rezime), *Upitnik za prijavu istraživačkog projekta – zadatka* (Upitnik). Sva dokumentacija pohranjena je u Arhivi Instituta za jezik i čini dokumente koji su pohranjeni u vremenskom rasponu od 1976. do 1982. godine.

Na osnovu Upitnika (str. 8) dobijamo podatak da je Institut 7. maja 1976. godine aplicirao u Republičku zajednicu za naučni rad te pripremio finansijski plan za realizaciju navedenog projekta u trajanju od četiri godine (1976–1979). Zatim se na osnovu dokumentacije vezane za pripremu sjednice Naučnog vijeća saznaje da je projekt planiran za Dnevni red i da je uvršten pod tačku 1 b) na dan 10. XI 1976 (protokol br. 01-576), očito nakon dobijene finansijske podrške od navedenog tijela. Nakon toga, izdaje se Mišljenje Naučnog vijeća Odjeljenja za jezik Instituta prema kojem se usvaja izvještaj i realizacija plana za 1977. godinu za navedeni projekt, što je datirano 14. 12. 1977. (protokol br. 02-771).

U početnoj fazi izrade Elaborat² tretira sve relevantnije zadatke koji predstoje pri izradi ovoga projekta. Elaborat se sastoji od 8 stranica i sačinjava ga Uvod, Ciljevi rada, Korpus, Metodologija, Kadrovi, Okvirni plan rada, Stručna verifikacija, Korištenje rezultata rada i Finansijski plan. Iz Uvoda (str. 1) vidi se da je navedeni projekt dio "šireg projekta pod naslovom 'Jezik alhamiado literature'³ i njegova prva etapa." Također, tu se vidi da su odgovorne institucije za realizaciju projekta Institut za jezik i književnost kao nosilac projekta, zatim Orijentalni institut, Filozofski fakultet i Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. U Ciljevima rada (str. 2) ističe se transkripcija "izvornih tekstova i leksike na srpskohrvatskom jeziku koji su pisali arapskim pismom u BiH

² Iz Elaborata se ne vidi tačan datum prihvatanja, ali se može pretpostaviti da je pripremljen krajem 1976. ili početkom 1977, kako to impliciraju tačke dnevnog reda sjednice Naučnog vijeća održane 10. novembra 1976. Također, ne zna se tačno ko potpisuje elaborat, ali se može pretpostaviti da je taj posao povjeren Srđanu Jankoviću.

³ O ovome projektu, nažalost, ne postoje detaljniji podaci u Institutu za jezik. Pretpostavljamo da se on trebao raditi u saradnji s Akademijom nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine zbog već postojećih oblika saradnje između ovih dviju institucija.

bosanskohercegovački Muslimani u rasponu od četiri vijeka”, kako bi se omogućila naučna obrada “s obzirom na njihov značaj u razvitku našeg jezika”. Također, u ciljevima se ističe da “transkripcija alhamiada tekstova oslanjaće se na dosadašnje rezultate pojedinačnih transkripcija s nužnim kritičkim pristupom za pojedina rješenja.” Što se tiče širih ciljeva projekta, jedan poseban aspekt ove problematike čini dokument Dokumentacija⁴ (str. 1, 2), u kojem se navode poslovi koje je nužno obaviti, nisu sastavni dio Elaborata, a važni su razumijevanje strategije izrade projekta: “Programom istraživanja predviđa se sljedeće: 1.a. Inventarisanje svih dosad poznatih alhamiada tekstova (rukopisnih i štampanih) i rad na identifikovanju i inventarisanju zasad još nepoznatih alhamiada tekstova u arhivima i javnim i privatnim bibliotekama. b. Izrada kopija svih inventarisanih alhamiada tekstova.⁵ c. Formiranje kompletne bibliografije o alhamiada pismenosti kod nas i u svijetu.⁶ 2.a. Grupiranje i sistematsko raspoređivanje tekstova prema vremenu i mjestu provenijencije. b. Utvrđivanje transkripcije sa osnovnim karakteristikama u svakom posebnom slučaju. c. Sistematski opis transkripcije za pojedina vremenska razdoblja. d. utvrđivanje osnovnih principa transkripcije. e. Ponovna valorizacija dosadašnjih čitanja tekstova (ukoliko su objavljeni). f. Konačna verzija čitanja. 3. Obrada dvojezičnih rječnika, sa jednog od orijentalnih jezika (arapski, turski ili perzijski) na naš jezik: na arapskom pismu: a. Inventarisanje postojeći rukopisnih rječnika. b. Kopiranje svih rječnika. c. Utvrđivanje specifične metodologije rada. d. Transkripcija našeg dijela leksike prema kriterijima navedenim za alhamiada tekstove. e. Utvrđivanje semantičke vrijednosti naše leksike. f. Komparativno

⁴ Godina pisanja ovog dokumenta nije poznata, kao ni njegov autor, ali pretpostavljamo da se radi o početnoj fazi izrade projekta, o materijalu koji je pripreman za elaborat.

⁵ Šta je s tim kopijama, ne zna se. Ako je bio plan, trebalo je očekivati postojanje tog materijala, no njega nema. U Institutu za jezik sporadično su pronađene neke fotokopije štampanih alhamijado tekstova, ali tu nema govora o sistematizaciji građe. Može se pretpostaviti da je tokom rata (1992–1995) dio navedene građe nestao.

⁶ U Institutu za jezik također nema ni bibliografije alhamijado pismenosti. Jedina u rukopisnoj formi jeste ona koju je pripremio Muhamed Hadžijahić pod naslovom “Osvrt na dosadašnje objavljene tekstove i istraživanja iz problematike alhamijado književnosti”, Rukopis, Bošnjački institut, Sarajevo, 1976. U tom radu autor je dao dosta širok opis bibliografije alhamijado književnosti u kojem je prokomentirao i objasnio status i značaj pojedinih radova i istraživanja. Kako je riječ o rukopisu od gotovo 90 stranica koji se čuva u Bošnjačkom institutu u Sarajevu te njegovoj kopiji u Bošnjačkoj zajednici kulture Preporod u Sarajevu, jasan je značaj te studije i potreba da se ova radnja Muhameda Hadžijahića objavi posthumno. Ovdje želimo istaći i izvjesnu pretpostavku da je M. Hadžijahić, budući da je bio član stručnog tima za izradu ovdje tretiranog projekta, najvjerovatnije za njegove potrebe priredio navedenu bibliografiju, čime se dobija još jedan element rekonstruirane skice o ovdje tretiranom projektu.

izučavanje naše leksike u odnosu na dati orijentalni jezik i u odnosu na leksiku odgovarajuće leksike pisane ćiriličkim ili latiničkim pismom. g. Leksikografska valorizacija ovih rukopisnih rječnika. h. Konačna verzija našeg dijela leksike i osnovne njegove karakteristike.”

U potpoglavlju Korpus, koji je dio Elaborata (str. 3), navodi se da će biti obrađena dva tipa korpusa: alhamijado tekstovi i alhamijado rječnici, te da se tu može govoriti i o rukopisnoj i štampanoj građi. Također se skreće pažnja na obimnost građe i na nesistematičnost u njezinu prikupljanju te se napominje da je u trenutku pisanja elaborata Institut bio u posjedu desetak štampanih alhamijado knjižica. Metodologija rada (str. 3, 4, 5) centralno je pitanje Elaborata, a glavni problem na koji se ukazuje jeste transkripcija. Napominje se da stariji autori nisu imali jedinstven stav u pisanju arebicom te da ta činjenica značajno usložnjava postupak transkribiranja, zbog čega transkriptor ima glavni zadatak da “otkrije, opiše i utvrdi *poseban transkripcijski kod* svakog pojedinog alhamijado teksta”, što je nužno s obzirom na uspješno provođenje transkripcije. U ovom dijelu predviđa se unificirani način tretiranja za sve transkripcijske kodove, koji bi podrazumijevao “da se na posebno rubriciranom listu za svaki simbol arapske grafije daje odgovarajuća ligaturalna fiksacija (s obzirom na to da li se slovo nalazi u inicijalnoj, medijalnoj ili finalnoj poziciji, ili pak samostalno) uz posebnu rubriku o odstupanjima i svim relevantnim i interesantnim za transkriptora momentima u tekstu”. Nadalje se u ovom odjeljku govori o tome šta transkriptor mora utvrditi u tekstovima, razdvajajući pri tome forme običnih tekstova od forme rječnika. U odjeljku Kadrovi (str. 6) navode se imena već spomenutih saradnika na čelu s rukovodiocem projekta Srđanom Jankovićem, docentom Filozofskog fakultet. Okvirni plan rada (str. 6) upozorava na to da je teško isplanirati vrijeme potrebno za realizaciju projekta jer je osnovni problem čitljivost dokumenata, što nekada može biti uistinu dugo, zbog čega se projekt vremenski situira u dvije trogodišnje etape: prva, od 1976. do 1978, za koju se predviđa izrada bibliografije, studiranje literature, utvrđivanje korpusa, obrada rječnika te se predviđa da će se obraditi 75% štampanih alhamijado tekstova i oko 10% rukopisa; druga etapa obuhvata period od 1980. do 1982, kada se očekuje potpuna obrada svih postojećih materijala. Stručna verifikacija (str. 7) bit će potvrđena u relevantnim ustanovama i recenzijama mjerodavnih stručnjaka. Korištenje rezultata rada (str. 7) odjeljak je koji upućuje na to da će se navedena građa koristiti za dijahronijska istraživanja te se napominje da se zbog toga “ne postavlja pitanje njihovog publikovanja. Izuzetno se mogu publikovati samo neki tekstovi ako za to postoje neki posebni razlozi (literarna ili kakva druga vrijednost)”, dok se za alhamijado rječnike smatra da je najprirodnije da se štampaju

i to u Institutu za jezik i književnost i Orijentalnom Institutu. Finansijski plan (str. 8) dio je elaborata i nije važan za njegov naučni aspekt.

Pored navedenih materijala, sastavni dio čine i dva dokumenta koja su nastala nakon završetka, čini se, prve faze projekta, što je potvrđeno i samom datacijom: 10. 12. 1980. godine, koje potpisuje Srđan Janković, a to su Rezime i Predgovor. Oba su dokumenta poprilično slična, kako po obimu, tako i po sadržaju, a svode se na po dvije kartice teksta. I Rezime i Predgovor (str. 1) govore o obrađenom korpusu, koji se odnosi na tekstove iz domene “dogmatike, vjeronauke i tema iz islamske prošlosti a i nešto popularnijih materijala (pismenost, pouke i sl.) i časopise koji su kod nas štampani u alhamijado grafiji: ‘Mu‘alim’, ‘Tarik’, ‘Misbah’ i ‘Jenji Misbah’.” U Predgovoru (str. 1, 2) daje se popis obrađenog materijala i njegov raspored po sveskama, pa se kaže: “Sav ovaj transkribovani materijal raspoređen je u 9 svezaka prema prirodi samog sadržaja, na sljedeći način: Svezak I i II sadrži gore spomenute razne knjige i brošure; Svezak III sadrži Stovrinu rukopisnu zbirku (arapska gramatika i sastavi); Svezak IV – časopis ‘Tarik’ I godište; Svezak V – časopis ‘Tarik’ II godište; Svezak VI – časopis ‘Mu‘alim’ I godište; Svezak VII – časopis ‘Mu‘alim’ II godište; Svezak VIII – časopis ‘Mu‘alim’ III godište; Svezak IX – časopis ‘Misbah’ I godište i časopis ‘Jenji Misbah’”. Pri transkripciji svakog teksta najprije je bio utvrđen transkripcijski kod, a zatim je vršena sama transkripcija. Primjenjivana je egzaktna transkripcija: svakom grafemu originala odgovarao je jedan latinički simbol, već prema utvrđenom transkripcijskom kodu...” Na kraju, i u Predgovoru i u Rezimeu (str. 2) navodi se gotovo identičan pasus u kojem se napominje da je materijal sada jezički pripremljen za buduća systemska jezička istraživanja, uz konstataciju da se navedeni materijal može koristiti i u drugim naukama, pogotovo onim koji za cilj imaju proučavanje društvenih pojava u navedenom periodu te u domenu vjersko-prosvjetnih pitanja, autonomije Islamske zajednice, historije školstva i sl.

OSVRT NA DOKUMENTACIJU VEZANU ZA PROJEKT TRANSKRIPCIIJA ALHAMIADO TEKSTOVA I RJEČNIKA

Prema navedenoj dokumentaciji, može se zaključiti da je navedeni projekt prošao kroza sve relevantne naučne faze s obzirom na provedenu proceduru. Najvažnije od svega jeste činjenica da je projekt jednim svojim dijelom završen, tj. da je dokumentiran u devet rukopisnih svezaka koji tretiraju transkribiranu građu. Što se tiče te građe, međutim, moramo konstatirati da u ovom trenutku u ustanovi koja je vodila navedeni projekt ne postoji nijedan sačuvani rukopisni svezak, na osnovu kojega bi se dalje mogla vršiti određena istraživanja. Šta je bilo s tom građom, nije jasno poznato

niti je dokumentirano uzimanje te građe. Postoje samo određene neformalne usmene verzije koje govore o tome kamo je ta građa dalje otišla. U Institutu za jezik, u ovom trenutku, osim ako se to eventualno kasnije ne promijeni, ne postoji zvanična dokumentacija o ustupanju navedenih transkribiranih svezaka. Pored toga, koliko je meni poznato, prije nekoliko godina u Arhivu Federacije Bosne i Hercegovine pronašao sam nekoliko rukopisa svezaka te se može pretpostaviti da se svi mogu “vratiti u svoju kuću”, u kojoj su nastali. Također, prema dokumentaciji se ne zna koliko je verzija navedenih svezaka odštampano – vjerovatno se radi o izuzetno malom broju primjeraka, možda tek pokoji primjerak.

Dalje, iz samog navedenog elaborata vidi se primarna namjena projekta: da se transkripcija izvrši samo kako bi se mogla vršiti ispitivanja iz oblasti historije jezika, što podrazumijeva da se samo stručnjaci mogu baviti navedenim pitanjem. Međutim, ostaje nejasno zašto se nije našlo sluha da se odštampaju makar transkribirani tekstovi časopisa, koji su važan izvor za proučavanje historije bošnjačkomuslimanske pismenosti, kulture, školstva, obrazovanja, literature iz austrougarskog perioda. Da se desilo da je odštampan kakav-takav tiraž, danas bi se mnogo lakše moglo doći do preostalih rezultata projekta tj. do transkribiranih tekstova.

Sljedeće što se primjećuje jeste i to da završeni svesci uopće nemaju obrađenu širu rukopisnu građu alhamijado pismenosti, pošto je većina obrađene građe vezana za štampane arabičke spomenike, čime je i sama realizacija drugog dijela projekta dovedena u pitanje. Pored te činjenice, iz dokumentacije ne postoji ni slovo o obradi rječnika, čime je navedeni naučnoistraživački projekt dodatno oslabljen.

Zbog svega toga, može se konstatirati da projekt *Transkripcija alhamijado tekstova i rječnika*, koji je u Institutu za jezik pokrenut 1976. godine, nije završen te da se radi tek o parcijalno urađenom zadatku. U ovom trenutku, s obzirom na tehničke, materijalne i stručne humane resurse, bojimo se da je projekt propao jer do danas nisu vršena nikakva istraživanja na temelju transkribirane građe. Jedini izlaz iz te situacije jeste pokušaj da se navedeni naučno obrađeni materijal sakupi te da se u Institutu za jezik reaktivira za buduća istraživanja.

BUDUĆI ZADACI NA OSNOVU PREDSTAVLJENOG: UMJESTO ZAKLJUČKA

Zbog svega kazanog, u kontekstu reafirmacije projekta, bilo bi potrebno uraditi nekoliko koraka.

Najprije, projekt za skoriju budućnost treba “otkočiti”, upravo na tragu davno započetog posla reafirmirati i sprovesti kroz naučnu ekspertizu,

uzimajući obavezno u obzir dosadašnji rad i naučnu koncepciju. Također, zbog obimnosti posla i složenosti naučnog i stručnog zadatka zasnovanog na onome što diktira sama građa, navedenu aktivnost planirati kao veliki zajednički projekt Instituta za jezik i Orijentalnog instituta Univerziteta u Sarajevu, čime bi se napokon pronašao adekvatan naučni metod u saradnji bosnistike i orijentalistike, a što podrazumijeva i interinstitucionalnu saradnju. Pored toga, projekt bi trebao podrazumijevati institucionalnu saradnju s drugim relevantnim faktorima i arhivima, fondovima, javnim i privatnim bibliotekama, koji su u posjedu bosanske arebičke građe, nakon čega bi uslijedio proces digitalizacije i trajnog zbrinjavanja te građe.

Projekt bi trebalo proširiti pojmovima transliteracije i transkripcije u utvrđivanju autentičnog naučnog koda, čime bi bili zadovoljeni i naučni i popularni kriteriji za čitanje i istraživanje navedene literature. Svakako, cio projekt prošao bi kroz novu naučnu valorizaciju obrade i mogućnosti datog projekta. Pored toga, potrebno je planirati održavanje okruglog stola posvećenog problematici transliteracije i transkripcije tekstova, čime bi se stekli naučno relevantni i prihvatljivi sudovi te dobio konsenzus u načinu latiničnog prepisivanja bosanskih arebičkih tekstova.

Ukoliko bi se uspjelo u datoj nakani, stekli bi se uvjeti za tri veoma važne činjenice vezane za dati projekt: 1. trajna sačuvanost tekstova, tj. njihova dostupnost široj publici; 2. dostupnost građe za buduća velika istraživanja bosanskog jezika u kontekstu arebičke pismenosti i predstandardnih idioma i početaka standardizacije; 3. izrada velikog rječnika bosanske alhamijado literature.

Zahvaljujući navedenom projektu, moglo bi doći do formiranja zajedničke edicije Instituta za jezik i Orijentalnog instituta u kojoj bi se objavljivali izvorni bosanskoarebički tekstovi, a to bi bila prilika da se u sklopu te edicije u Institutu za jezik dobije prostor za objavljivanje višestoljetne jezičke baštine na bosanskom jeziku.

PERSPECTIVES OF STUDY OF ALJAMIADO LITERACY: A PROJECT OF TRANSLITERATION AND TRANSCRIPTION ALJAMIADO TEXTS

Summary

The author takes a look at the project of transliteration of the Aljamiado texts and dictionary which was initiated to emerge out of the project at the Institute for language and literature in 1976. So far, results of the aforementioned project are not published because none of nine volumes that were the result of the project have been published. The

reason for not publishing any results is related to the conception, which included transliteration of then unknown texts in order to study an older language. However, it turns out that it would be wise to combine the aforementioned transliterated materials into one collection and prepare them for future research since at this moment there are no aforementioned volumes in the Institute. Due to importance of this, we suggest that this project gets reactivated with the goal of presenting the totality of the linguistic expression of Bosnian Aljamiado literacy in the broadest sense of the word, encompassing manuscripts and written publications, thus creating conditions for wide future research. Meanwhile, since 1980, after one phase of this project had been completed, a whole variety of monuments of Bosnian Aljamiado literature have been found, which is still in need of systematic analyses, storing and preparing for future research. Thus, the most logical solution would be that this project is reaffirmed and, with certain updates in methodology and production of some new models of presenting discovered materials, restarted as a new old research project. Due to complexity of high important work duties, it would be necessary to start up cooperation between Bosnian and Oriental Studies, because of which, this research could be started as mutual project of the Institute for language and the Oriental Institute.

Key words: Alhamijado literature, Bosnian Arab script, transliteration, transcription, Department of Bosnian Studies, Department of Oriental Studies, Institute for language, Oriental institute.